

Baroba/Barze Posposition in Imerkhebian and Taoian Dialects

ბარობა/ბარზე თანდებული
იმერხეულსა და ტაოურში

Marika Tedoradze

Akaki Tseretely State University.

Assistant-Professor, PhD in Philology

e-mail: maritedoradze@gmail.com

Tel: +995 577 66 86 03

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8310-7488>

Teona Matchavariani

PhD Student at Akaki Tseretely State University

e-mail: tmachavariani6@gmail.com

Tel: +995 551 08 16 90

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7253-2709>

Abstract: The Imerkhebian and Taoian dialects existing outside of Georgia have been separated from their motherland for centuries and are intensively influenced by the Turkish language. The relationship between the Turkish and Georgian people with different languages and traditions was also reflected in their speech. The influence of Turkish can be seen at all linguistic levels: in phonetics, morphology, vocabulary...

The article discusses the formal-semantic analysis of the adposition **baroba/barze** in relation to other dialects of the Georgian language.

According to the Explanatory Dictionary of the Georgian Language, **baroba** – **mis barobaze** - for him, for his share; (visime) **barobit-** verb prefix, for (someone's) sake, for (someone). Word forms with **baroba** in the function of adpositions are quite common in Imerkhebian and Taoian. It is added to the genitive case form, mostly to pronouns and nouns. In most cases, the element **-s** as the case marker, is cut off. It is used in different forms: in **Imerkhebian**, the variations of **barobai**, **barze**, **barobaza** are confirmed, while in **Taouian** - the variations of **barze**, **baaze** are verified.

Cf.: Data from the Georgian language dialects: **bara**, **baraze**, **barobaze** (Meshketian), **baradan** (Ingilo), **balaze** (Fereydanian), **barobaze**, **barobit** (Imeretian), **baroba**, **barobai** (Adjarian).

The semantics of the analyzed adposition in Imerkhebian and Taoian is diverse; By means of it, the aim, purpose, reason, etc. is expressed; In different contexts, they correspond to the prepositional forms - **tvīs**, **-gamo**, **-ze**, **shesakheb** (about) and the content expressed by the words **miznit** (for the purpose), **amitom** (since).

As a result of the analysis of Imerkhebian and Taoian material, interesting facts about the use of the preposition **baroba** were revealed, both from the point of view of its form and function-semantics.

Key words: Georgian Language; Taoian dialects; Imerkhebian dialects; Posposition.

მარიკა თედორაძე

ფილოლოგიის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ტელ.: +995 577 66 86 03

ელ. ფოსტა: maritedoradze@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8310-7488>

თეონა მაჭავარიანი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ელ. ფოსტა: tmachavariani6@gmail.com

ტელ.: +995 551 08 16 90

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7253-2709>

აბსტრაქტი: საქართველოს ფარგლებს გარეთ არსებული იმერხეული და ტაოური დიალექტები მრავალი საუკუნეა მოწყვეტილია დედასამშობლოს და ინტენსიურად განიცდიან თურქული ენის ზეგავლენას. სხვადასხვა ენის, ტრადიციების მქონე თურქი და ქართველი ხალხის ურთიერთობამ ასახვა ჰპოვა მათ მეტყველებაზეც. თურქულის გავლენა ყველა ენობრივ დონეზე შეიმჩნევა: ფონეტიკაში, მორფოლოგიაში, ლექსიკაში...

სტატიაში განხილულია **ბარობა/ბარზე** თანდებულის ფორმობრივ-სემანტიკური ანალიზი ქართული ენის სხვა კილოებთან მიმართებით.

ქეგლ-ის მიხედვით: **ბარობა - მის ბარობაზე** - მისთვის, მის წილად; (ვისიმე) **ბარობით** -ზმნს. (ვისიმე) მიზეზით, (ვისიმე) გამო. **ბარობა** სიტყვაფორმა თანდებულის ფუნქციით საკმაოდ გავრცელებულია იმერხეულსა და ტაოურში. დაერთვის ნათესაობით ბრუნვის ფორმას, მეტწილად

ნაცვალსახელებსა და არსებით სახელებს. ბრუნვისნიშნისეული -ს ელემენტი უმრავლეს შემთხვევაში მოკვეცილია. იხმარება სხვადასხვა ფორმით: **იმერხელში** დასტურდება **ბარობაჲ, ბარზე, ბარობაზე** ვარიანტები, ხოლო **ტაოურში ბარზე, ბააზე** სახესხვაობები ფიქსირდება.

შდრ.: ქართული ენის კილოების მონაცემები: **ბარა, ბარაზე, ბარობაზე** (მესხური), **ბარადან** (ინგილოური), **ბალაზე** (ფერეიდნული), **ბარობაზე, ბარობით** (იმერული), **ბარობა, ბარობაჲ** (აჭარული).

საანალიზო თანდებულის სემანტიკა იმერხელსა და ტაოურში მრავალფეროვანია; მისი საშუალებით აღინიშნება მიზანი, დანიშნულება, მიზეზი... სხვადასხვა კონტექსტში შეესაბამება -**თვის, -გამო, -ზე, შესახებ** თანდებულის ფორმებსა და **მიზნით, ამიტომ** სიტყვებით გადმოცემულ შინაარსს.

იმერხელი და ტაოური მასალის ანალიზის შედეგად გამოვლინდა **ბარობა** თანდებულის გამოყენების საინტერესო ფაქტები როგორც ფორმოზრივი, ისე ფუნქცია-სემანტიკის თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა; იმერხელი დიალექტი; ტაოური დიალექტი; თანდებული.

შესავალი / წყაროების, ლიტერატურის მიმოხილვა: იმერხელი და ტაოური დიალექტები მრავალი საუკუნეა უცხოენობრივ გარემოში ვითარდებიან და ინტენსიურად განიცდიან თურქული ენის გავლენას. ძლიერი ზეგავლენის მიუხედავად, იმერხეველ და ტაოელ ქართველთა მეტყველებაში საკმაოდ კარგადაა დაცული ქართული ენობრივი სისტემა.

სტატიაში წარმოვადგენთ **ბარობა/ბარზე** თანდებულის ფორმოზრივ-სემანტიკურ ანალიზს; განვიხილავთ მისი რეალიზების შემთხვევებს, სიხშირეს, სემანტიკურ ნიუანსებს, ფონეტიკურ ვარიანტებს იმერხელსა და ტაოურში; წარმოვაჩინთ მსგავსება-განსხვავებას სხვა კილოებთან მიმართებით.

კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ აწსუ-ს ტარიელ ფუტკარაძის სახელობის ქართველოლოგიის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში დაცული დიალექტური მასალა, რომელიც ჩაწერილია იმერხევსა და ტაოში 2006-2022 წლებში; აგრეთვე სხვადასხვა დროს გამოქვეყნებული ტაოური და იმერხელი ტექსტები (ნ. მარი, შ. ფუტკარაძე, მ. ფაღავა...). დიალექტურ მასალასთან ერთად დავამუშავეთ თანდებულთან დაკავშირებული სამეცნიერო ლიტერატურა.

მეთოდოლოგია: სტატიაზე მუშაობის პროცესში გამოყენებულია სხვადასხვა მეთოდი. კერძოდ, აღწერითი მეთოდის საშუალებით აღვწერეთ იმერხეულსა და ტაოურ დიალექტებში დადასტურებული **ბარობა/ბარზე** თანდებულის გამოყენების შემთხვევები; შედარება-შეპირისპირებითი მეთოდით წარმოვაჩინეთ მსგავსება-განსხვავება ქართული ენის სხვა დიალექტებთან შედარებით; ანალიზისა და სინთეზის მეთოდით შევისწავლეთ აღნიშნული თანდებულის ფორმობრივი და სემანტიკური ნიუანსები.

მსჯელობა/შედეგები:

I. ბარობა/ბარზე თანდებულის ფორმობრივი ანალიზი

იმერხეულში საანალიზო თანდებული გვხვდება შემდეგი ფონეტიკური ვარიანტებით: **ბარობაი/ა, ბარობალაა, ბარზე, ბარობაზე**; ხოლო **ტაოურში ბარზე, ბააზე** სახესხვაობები ფიქსირდება. მოვიყვანთ შესაბამის ნიმუშებს:

იმერხეულში:

ბარობაი: ზოგიც იმ **ბარობაი** ვერ იბურვენ, აანი; იქიღამ ხორც ვერ ზიდვენ აქა, იმი **ბარობაი** უშველიან აქეღამ თურქები იმათ; ჩენც არ უდინგლავთ იმათ. იმი **ბარობაი** ვერა ვართ, იშთა (ექსპედ. მას.).

ბარობაი: ტყეს ჭრიან იქა, ტყი **ბარობაი** დგებიან (შ. ფუტკ.)¹⁸; ბაბამ კაცი მოკლა და იმი **ბარობაი** დეიკარქა (ფუტკარამე, 2016: 644).

ბარზე: დღისით ბილა ეყრებიან ხალხსა. იმი **ბარზე** ის კაცი ისე დაასაჯათა დათვმა (შ. ფუტკ.); ღარჭი ჩელი მყავდა და იმი **ბარზე** ვერ წაველ ბურსას (ფუტკარამე, 2016: 644).

ბარობაზე: ჩუენ და მანატბიელები ჩამოუდექით ერთმანეთ წყლი **ბარობაზე** (შ. ფუტკ.).

ბარობალაა: არ გავდივართ, არ გამოვდივართ, წაკიდული ვართ, ალაგი, მულთი **ბარობალაა**; სხვა აბანჯი კაცმა ალთუნები ქონდა, ალთუნები **ბარობალაა** მოყლარჭა (ექსპედ. მას.).

იმერხეულში, ექსპედიციის მასალებში, დაფიქსირდა **ბარობალაა** ფორმა, რომელიც გამოქვეყნებულ ტექსტებში არ ჩანს. **ბარობაი/ა/ბარზე/ბარობაზე** ვარიანტები მეტ-ნაკლებად გვხვდება შ. ფუტკარამისა და მ. ფაღავას... მიერ ჩაწერილ ტექსტებში; ნ. მარის ტექსტებში კი აღნიშნული თანდებული არ იძებნება.

ტაოურში, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, **ბარზე, ბააზე** სახესხვაობები გამოიყენება. გამოქვეყნებულ ტაოურ ტექსტებში **ბარზე** ვარიანტი გვხვდება, ქართველოლოგიის ცენტრის მასალაში კი ძირითადად **ბააზე** ფორმით არის დაფიქსირებული.

¹⁸ შუშანა ფუტკარამის მიერ ჩაწერილი ნიმუშების ნაწილი დამოწმებულია ქართული ენის ეროვნული კორპუსიდან (ქვევ: <http://corpora.co/#/texts>).

საილუსტრაციო ნიმუშები:

ბარზე: ჩვენებურა ხვათოფ და მე მივხდი და იმ **ბარზე** გიმძირვარ (ფალავა..., 2020: 1016); დევსეკარი – იმაზე უკან, იმ **ბარზე** უკან აღარ არი რამ (იქვე: 1015); ერთი ძველი წინდა მისდევს, იმ **ბარზე** გევიცინეო (იქვე: 916).

ბააზე: ჰემ ტალებ მევტანდით. პაწაჲ-პაწაჲ **ბააზე** ხანჩი მოთორითა; რა საქმე ქონდა. მე მითხარ ქი, ნა წომოვდეო, იმ **ბააზე** მე ფელ არ ვქენე; ახლა თაი მენტება. იმ **ბააზე** ფქე ვე მიქნია; ახნი არიან-და, იმ **ბააზე** (ექსპედ. მას.).

ბააზე მიღებულია **ბარზე** ფორმისგან **რ** სონორის დაკარგვით, რის საკომპენსაციოდაც **ა** ხმოვანი დაგრძელდა და მივიღეთ **ბააზე**. ზოგადად, ტაოურში ხშირია **რ** თანხმოვნის დაკარგვისა და მის საკომპენსაციოდ ხმოვნის დაგრძელების ფაქტები. მაგ.: ისე **დააბის** (<დარბის) მარტო, არ მუშაოფს ქი; დეკაცებიც **გააბიან** (<გარბიან) სხვა კაცებჩი (ექსპედ. მას.).

შდრ.: საანალიზო თანდებული ქართული ენის დიალექტებში სხვადასხვა ფორმითა და სემანტიკური ნიუანსით გამოიყენება: **ბარაზე**, **ბარობაზე** (მესხური), **ბარადან** (ინგილოური), **ბარობაზე**, **ბარობით** (იმერული), **ბარობა**, **ბარობაჲ** (აჭარული), **ბალაზე** (ფერეიდნული)¹⁹. ტაოურში, ფერეიდნულში, მესხურსა და იმერულში ჭარბობს **-ზე** თანდებულდართული ფორმები. აქედან **ბალაზე** ვარიანტი მხოლოდ ფერეიდნულში ფიქსირდება. აღნიშნული ფორმა მიღებულია **რ** სონორთა მონაცვლეობით. **ი/ა** დართული ვარიანტები უმთავრესად იმერხეულისა და აჭარულისთვის არის დამახასიათებელი. იმერულში, მესხურსა და აჭარულში კი ჭარბობს **-ობა** სუფიქსით ნაწარმოები ფორმები, რომელიც სხვადასხვა დაბოლოებით არის წარმოდგენილი: მხოლოდ **-ობა სუფიქსიანი**: (ბარ-ობა), **ი/ა** ხმოვანდართული (ბარ-ობა-ი/ა), **მოქმედებითი ბრუნვის ნიშნით** (ბარ-ობ-ით), **-ზე თანდებულის** დართვით (ბარ-ობა-ზე). ინგილოურში დასტურდება **ბარადან** ფორმა (-დან თანდებულიანი ვარიანტი), რომელიც სხვა კილოებში არ აღინიშნება.

იმერხეულსა და ტაოურში, ისევე როგორც სხვა კილოებში, **ბარობა** თანდებული ხშირად იხმარება ნათესაობით ბრუნვაში დასმულ მესამე პირის ნაცვალსახელებთან.

მოვიყვანთ შესაბამის ნიმუშებს:

იმერხეული:

იმ: ისე მითხრეს და ყინა დევჩვი და იმ **ბარობაჲ** თუ არა არ შევღებავ; იმ **ბარობაჲ** ექვსი თანე სოფელი ასე გადაკიდეს წყარსიმელმა და დიობანმა (ექსპედ. მას.).

იმი: იშთა ბადვებითვინ, ანი ჭყინტლი მოვტეხოთო, იმი **ბარობაჲ**; იმი **ბარობაჲ** ჩეენც არ ემევიჯებით ანი (ექსპედ. მას.).

¹⁹ ფერეიდნული დიალექტის ნიმუშები მოგვაწოდა ფერეიდნელმა ქართველმა საიდ მულიანმა, რისთვისაც მადლობას ვუხდით.

იმის: იმის ბარობად არ-ნა წეიკინკლო (ექსპედ. მას.).

ტაოური:

იმ: მაღალია აქოურობად, **იმ ბააზე** არ მოა აქა და იქ მაღუზა მოა; ბოდნა ყურბეთში არიან. ბოდნა იქაურობაში არიან. **იმ ბააზე** ალა მოლამის; იმნიეთი ვიხვაათე, გეყოფიენ, **იმ ბააზე** (ექსპედ. მას.).

ხოჯიყანა – ჯამე წინიდამ არი და **იმ ბარზე** (ფალავა..., 2020: 756); ბერიჰყანა – ფორეა და **იმ ბარზე**, მველ ინსნებ დურქმევიან და ა' ვიცი (იქვე: 1017); ჩვენებურა ხვა'ათობ და **იმ ბარზე** გიმძირვარ (იქვე: 688).

იმი: ამა ბერექეთ ბევრი ფარა ჩიმივიდეს ხელშიო, **იმი ბააზე**; ხელი გულზე ბევრი ფარა ჩიმივდეს, **იმი ბააზე** (ექსპედ. მას.); გახველი, მიყოლია მარტო და **იმი ბარზე** ვიცინიო (ფალავა..., 2020: 955).

მის: ასე ყიაზე მუუსვა, ხელი ამოუსვი ქვევიდან ზეით. ღენჭ წადებია ფხად, არ გულმჟღავნებია, **მის ბარზე** უთქმიან (ფალავა..., 2020: 631).

იმათ: წყალი, ა **იმათ ბააზე** იწაკიდებდეს, ახლა არავინ არ წაკიდობენ (ექსპედ. მას.)...

საანალიზო თანდებული შედარებით იშვიათად გამოიყენება პირველი და მეორე პირის ნაცვალსახელებთან.

იმერხეული:

ჩემ: ჩემ ბარობად დასახლდა, უბური იყო; ფუხრული იყვენ (ფალავა..., 2022: 374).

ჩვენ: ბოდნა ჩამსვლელი აქ ჩვენ ბარობად მივა (ექსპედ. მას.).

შენ: შენ ბარობაი გემექვა ქალი (ფუტკარაძე, 2016: 644).

ტაოური:

ჩემ: შე ჩემ ბააზე რამ გითქვია, ტყული იყო თუ მართალი (ექსპედ. მას.).

შენ: შენ ბარზე რამ გეგონე, ტყულია თუ მართალიო (ფალავა..., 2020: 912).

საინტერესოა, რომ საანალიზო თანდებული უმრავლეს შემთხვევაში ი თავკიდურხმოვნთან ნაცვალსახელთანაა წარმოდგენილი (**იმ/იმი/იმის/იმათ**); იმერხეველთა მეტყველებაში დაფიქსირდა ა ხმოვნთან ფორმასთან:

მოზვებმა გედეიარეს-მეთქი და **ამი ბარობად** თლა მისი გავხდი და შემემინდა (ექსპედ. მას.).

ბარზე/ბააზე შეგვხვდა რა ნაცვალსახელთან:

რა: ჩენ ორმოსდაათი წელწადია აქა ვართა და **რა ბააზე** აქეან, ა ვიცი; რაზე ხარ ავათ, რაზე? – რა ვიცი, **რა ბააზე** ვარ (ექსპედ. მას.); წუართი – ესეც გურჯი სახელი რამ არი, ისე გაგონილი ვართ ჩუენა, **რა ბარზე** არ ვიცი (ფალავა..., 2020: 1008).

გარდა ნაცვალსახელებისა, დასტურდება სახელებთანაც, რომელთაც უმეტესად ნათესაობითის ნიშნისეული ს თანხმოვანი დაკარგული აქვთ.

იმერხეულში:

წაკიდება ილღა ქი იქნება, **ჰუდუდი ბარობა**; ახალი გზა ამ **ტყეები ბარობა** გააკეთენ (ექსპედ. მას.); ზამთარში ვერ გამოვდივართ გარეთა **დიდი თოვლი ბარობა** (ფუტკარაძე, 2016: 644).

ტაოურში:

შეშა ისე თათა ვიქმოდით **ზამთრი ბააზე**; ასე დაგრეხილ გომოარჩევთ **შეში ბააზე**; კილდეზე დაკოკომდა და ასე იჯება, ჰა ასე **წყალი ბააზე** (ექსპედ. მას.); დეკაციც იმის უკან წასულა **ტარალი გომოდები ბარზე**. ერთმანეთი დააშიყებინან, ერთპირა ყოფილან (ფაღავა..., 2020: 641).

იშვიათად სახელი ფუძის სახითაა წარმოდგენილი: ზათენ **ლენჭებ ბარზე** ჩვევლით ყეზაში (ფაღავა..., 2020: 1016).

განხილული თანდებულის დართვისას სახელებთან ზოგჯერ სრულად ნარჩუნდება ნათესაობითი ბრუნვის ნიშანი:

იმერხეულში:

ამერიკის **ბარობა** დეგეჩხუბენით რუსეთს (ექსპედ. მას.).

ტაოურში:

ჰო, ო, ო, **მეზობელის ბააზე** არ-ნა იხვაათო (ექსპედ. მას.).

II. ბარობა/ბარზე თანდებულის სემანტიკური ანალიზი

საანალიზო თანდებული ქართულში სხვადასხვა მნიშვნელობას გამოხატავს: ქეგლ-ის განმარტებით: **ბარობა** (ბარობისა) **მის (ჩემს) ბარობაზე** მისთვის (ჩემთვის), მის (ჩემს) წილად. უკანასკნელი წიწილატ-კი არ დაუტოვეს მის ბარობაზე დედა-ჩემს (შ. დად.) მაგის მეტი არავინ დადის ჩემს ბარობაზე, არც მას ჰყავს ვინმე ჩემს მეტი, ობოლია (რ. გვეტ.). **ვისიმე ბარობით** ზმნს. (ვისიმე) მიზეზით, (ვისიმე) გამო. ჩემი ელენე იმან მომიკლა, **იმის ბარობით** დამისნეულდაო (აკაკი). [იერემიას] **ბარობით** ექვსი თვე ვეგდე ფოთის სატუსალოში (გ. წერეთ.) (ქეგლ, 1950: 982).

ქართული ენის მორფემებისა და მოდალური ელემენტების ლექსიკონში **ბარობა** თანდებული შემდეგნაირად არის განმარტებული: „-**ბარობა** – თანდებული-მორფემოიდი; დასტურდება აჭარულში, უპირატესად გვხვდება ნაცვალსახელებთან; ფუნქციურად იგივეა, რაც: ა) -თვის: **შენ-ბარობა** თავს შავაკლავ „შენთვის თავს შევაკლავ“; ბ) „მაგიერ, მაგივრად“: **ჩემ-ბარობა** ამ ბადვს შენ-და ათხეო ყური „ჩემ მაგივრად ამ ბავშვს შენ უნდა მიხედო“” (ჯორბენაძე..., 1988: 57).

აჭარულში **ბარობა** თანდებულის არსებობას ადასტურებს შ. ნიჟარაძე. მეცნიერი აღნიშნავს, რომ გულობა, **ბარობა** გამოიყენება -თვის თანდებულის პარალელურად ამავე თანდებულის ფუნქციის გამოსახატად. ზოგჯერ **ჩემბარობა** კონტექსტში „**ჩემ მაგიერ**“ შინაარსის გადმოსაცემად. მაგ.: **ჩემბარობა** შენ ნუ წუხდები; **ჩემბარობა** (ჩემ მაგიერ) შენ უნდა შეიდეგა თავზე (ნიჟარაძე, 1961: 81).

საანალიზო თანდებულის შესახებ მსჯელობს შ. ფუტკარაძე „ჩვენებურების ქართულში“. იმერხეული ტექსტების ანალიზის საფუძველზე მეცნიერი მიუთითებს, რომ ნათესაობითი ბრუნვის ფორმებთან საკმაოდ ხშირად „თვის“, „გამო“, „მაგივრად“ თანდებულის ფუნქციით გამოდის „გულობაი“, „ბარობაი“, „ბარზე“ – სიტყვები (ფუტკარაძე, 2016: 81).

ტაოურთან მიმართებით მ. ფალავა აღნიშნავს, რომ **იმიტომ, იმის გამო მიზეზის ზმნიზედების** მაგივრად გამოიყენება **იმ ბარზე**: მე მივხვდი და **იმ ბარზე** გიმძირვარ; ხოჯიყანა – ჯამე წინილამ არი და **იმ ბარზე** (ფალავა..., 2020: 756).

ბარობა თანდებული დაფიქსირებულია მესხურ და ინგილოურ ლექსიკონებშიც:

მესხური: **ბარა**: **ბარაზე**, **ბარობაზე** – თაობაზე, შესახებ, გამო: საცინარი საქმის **ბარაზე** უთქვია (ქდვ: <https://www.ice.ge/liv/liv/mesxuri.php#>).

ინგილოური: **ბარადან** -თვის, გამო: მაგი **ბარადან** მე გოილანზდ (როსტიაშვილი, 1978; ქდვ: <https://www.ice.ge/liv/liv/ingilour.php>).

აღსანიშნავია, რომ **ბარობა** თანდებული გამოიყენება იმერულშიც „-გამო, -თვის“ თანდებულთა მნიშვნელობით, თუმცა ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი სამეცნიერო შრომებში. შესაბამისი ნიმუშები გვხვდება როგორც გამოქვეყნებულ, ისე ქართველოლოგიის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში დაცულ 1993-1998 წლებში ჩაწერილ იმერულ ტექსტებში.

ჩვენ მიერ დამუშავებულ მასალაში **ბარობა** (**ბარობაი/ბარობაი/ბარობალაი/ბარზე/ ბარობაზე /ბააზე**) თანდებულის საშუალებით აღინიშნება მიზანი, დანიშნულება, მიზეზი... სხვადასხვა კონტექსტში შეესაბამება -თვის, -გამო, -ზე, შესახებ თანდებულიან ფორმებსა და მიზნით, იმიტომ სიტყვებით (ზმნიზედებით) გადმოცემულ შინაარსს.

უმთავრესად ცვლის -თვის და -გამო თანდებულებს. მაგალითად:

იმერხეული:

-თვის (**გულისთვის**): ისე წაველ, საქმი **ბარობაი** წაველით; ესკერში წაველ, მაშინ ამოვდა ახალი გზა, **იმ ბარობაი** გააკეთენ (ექსპედ. მას.).

-გამო / **გამომდინარე**: ჩვენც არ უდინგლავთ იმათ, **იმი ბარობაი** ვერა ვართ იშთა; **თავდაბურულობი ბარობაი** სკოლაში ვერ მიდიოდენ; ესა ახლა იმსოდ ზმა გეყოლვის, რო შემოდგება, მითვინ წეიკიდებიან და **იმი ბარობაი** წაკიდობა ახლავს; ღორები აღარ გვიშვებენ, დათვები და **იმი ბარობაი** ველარ დიგვითესია (ექსპედ. მას.); **შენ ბარობაი** გემექცა ქალი... (ფუტკარაძე, 2016: 644); ერთი ჩემი ბებერა არი, კა არ არი, ავათ არი, **იმ ბარზე**... (ფალავა..., 2020: 1078).

იმიტომ: აქედან რუზგარი... ეს-ნა მოვშქრა, ამა კაკალიც კადა, იშთა, კაკალიც კადა, ო და **იმ ბარობაი**; ლაზიენთი აჯარადან მოსულან ჩვენი დედე, ჰო, დიდი დედე ქი ამოსულა, იშთა ლაზიენთ გვეტყვიან ჩვენ **იმ ბარობა** (ექსპედ. მას.).

ტაოური:

-თვის (/გულისთვის): ენწინ თივა მოვთიბე, ყაბა თივა, **ფურებ ბააზე**; ესენი სარებ უქნიან, შეხედე, **ლებუო ბააზე**; ბოდნა ყურბეთში ვიყავ მეა, ფარა მოგები **ბააზე** ყურბეთში ვიყავ (ექსპედ. მას.); ერთი ქალი სალამოზე **წყალი ბარზე** მისულა (ფაღავა..., 2020: 1088).

-გამო: უკან **ყოფნი ბააზე** უკანჭალობა უთქვიან; აქოურობად მაღალია და, **იმ ბააზე** არ იჯონლება აქა; მოშლილ, ხელით დაფშვნი, დახრესავ ხო, **იმ ბააზე** ქვია, **იმ ბარზე** (ექსპედ. მას.); ძროხები წევლენ თაში - გელი არ ჩამოვდეს, დათვი არ ჩუმოვდეს, ყოლაფერი, **იმ ბარზე** დავჰკლავთ (ფაღავა..., 2020: 1039).

შესახებ: შე **ჩემ ბააზე**, შე **ჩემ ბააზე** რამ გითქვია, ტყუილ იყო თუ მართალი; ჰო, ო, ო, **მეზობელი ბააზე** არ-ნა იხვაათო; აქ **სიგარა გაგდები ბააზე** დოხთორ უთხარით, მეგეფეროსო, ისე წეროფს (ექსპედ. მას.).

იმიტომ: ნახოხი ტყევნარშია და **იმ ბააზე** ნახოხია; ი ბელქი ემე-რია, **იმ ბააზე** ზროხა იტყვი, ძანი, ზროხა დიდ ეტყვიან, პირტყვი დიდი არ არი ქი (ექსპედ. მას.); ენ წინ მილეთი ყოფილა, ბასლეთები ყოფილა, მილეთის სახლი (=სახელი) – ბასლეთები; **იმ ბარზე** ემეა, სოფელების სახლები და უკანაჲ კარი (ფაღავა..., 2020: 721); ჩვენი სოფელი პეტრაჲ, იმათი სოფელი – დიდი. იმი **ბარზე** – დიდი ხევეგი (იქვე: 1037).

დასკვნა: გაანალიზებული მასალიდან გამოჩნდა, რომ **ბარობა/ბარზე** თანდებული იმერხველთა და ტაოელთა მეტყველებაში ფორმოზრივად და სემანტიკურად მრავალფეროვან სურათს გვიჩვენებს. გვხვდება როგორც სხვა კილოების მსგავსი, ასევე განსხვავებული ფაქტები. იმერხელში **ბარობაი/ი, ბარობალაჲ, ბარზე, ბარობაზე** ვარიანტები დასტურდება, **ტაოურში** კი – **ბარზე/ბააზე** ფორმები. **ბააზე** (<ბარზე) სახესხვაობა გამოქვეყნებულ ტექსტებში არ დასტურდება. საანალიზო თანდებული ძირითადად დაერთვის ნათესაობით ბრუნვაში მდგარ სახელებს, რომელთაც უმრავლეს შემთხვევაში ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნისეული -ს თანხმოვანი მოკვეცილი აქვთ.

ბარობა/ბარზე ხშირად **-თვის, -გამო/გამომდინარე, იმიტომ** სიტყვაფორმათა მნიშვნელობას გამოხატავს. სხვა დიალექტებისაგან (აჭარული, ინგილოური, ფერეიდნული, იმერული) განსხვავებით, ტაოურში **ბარზე/ბააზე** გამოვლინდა **შესახებ/ზე** თანდებულის მნიშვნელობითაც.

ზოგადად იმერხველ და ტაოელ ქართველთა მეტყველებაში **ბარობა/ბარზე** თანდებულის სტრუქტურა და წარმოების წესი ქართული კილოების მსგავსია. გამოვლენილი სპეციფიკური ფაქტები საკუთრივ დიალექტური მოვლენაა და ზოგად კანონზომიერებს შეესაბამება.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები:

1. ნიჟარაძე 1961: – ნიჟარაძე შოთა, ქართული ენის ზემოაქარული დიალექტი (გამოკვლევა და ტექსტები ლექსიკონითურთ). სახელმწიფო გამომცემლობა, ბათუმი, 1961.

2. როსტიაშვილი 1978: – როსტიაშვილი ნათელა, ინგილოური ლექსიკონი, თბილისი, 1978. ქდვ: <https://www.ice.ge/liv/liv/ingilour.php>).

3. ფალავა... 2020: – ფალავა მამია, ცინცაძე მერი, ბარამიძე მაია, ჩოხარაძე მალხაზ, შიოშვილი თინა, ხალვაში რამაზ, მგელაძე ნუგზარ, შაშიკიძე ზაზა, მგელაძე ნუგზარ, ჩხვიმიანი ჯიმშერ, კარალიძე ჯემალ, ტაო (მონოგრაფია). გამომც. „მერიდიანი“, ბათუმი, 2020.

4. ფალავა... 2022: – ფალავა მამია, ცინცაძე მერი, ბარამიძე მაია, ქართული ენის შავშური დიალექტი (გამოკვლევა, მასალები, ლექსიკონი). გამომც. „მერიდიანი“, ბათუმი, 2022.

5. ფუტკარაძე 2016: – ფუტკარაძე შუმანა, ჩვენებურების ქართული. წიგნი მეორე, გამომც. „აჭარა“, ბათუმი, 2016.

6. ქეგლ 1950: – ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, არნ. ჩიქობავას საერთო რედაქციით, ტ. I. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1950.

7. ჯორბენაძე... 1988: – ჯორბენაძე ბესარიონ, კობაიძე მანანა, ბერიძე მარინე, ქართული ენის მორფემებისა და მოდალური ელემენტების ლექსიკონი. გამომც. „მეცნიერება“, თბილისი, 1988.

8. იმერული მასალა: – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე არსებული პროფესორ ტარიელ ფუტკარაძის სახელობის ქართველოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მიერ 1993-1998 წლებში იმერეთის სოფლებში ჩაწერილი დიალექტური მასალა.

9. ექსპედიციის მასალა: – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე არსებული პროფესორ ტარიელ ფუტკარაძის სახელობის ქართველოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მიერ 2007-2022 წლებში იმერხევსა და ტაოში მოწყობილი დიალექტური ექსპედიციების ფარგლებში ჩაწერილი დიალექტური მასალა.

10. ქდვ: – ქართული დიალექტური კორპუსი <https://www.ice.ge/liv/liv/mesxuri.php#> დამოწმება: 12.07.2023.

11. ქვეკ: – ქართული ენის ეროვნული კორპუსი <http://corpora.co/#/texts>
დამოწმება: 07.05-13.05.2023.